

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԶԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

**ՀԱՆՐԱՅԻՆ
ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
2015-2018ԹԹ.
ԺԱՄԱՆԱԿԱՅԱՏՎԱԾՈՒՄ
ԻՐԱԿԱՆԱՑՐԱԾ ԳՆՈՒՄՆԵՐԻ
ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳ**

Սույն զեկույցի թողարկումը հնարավոր է դարձել Բաց հասարակության հիմնադրամներ - Հայաստան կազմակերպության օժանդակության շնորհիվ, դրամաշնորհ N19996: Չեկույցում տեղ գտած տեսակետները և վերլուծությունները արտահայտում են հեղինակների կարծիքը և կարող են չհամընկնել Բաց հասարակության հիմնադրամներ - Հայաստան կազմակերպության տեսակետների և դիրքորոշումների հետ:

Ծրագրի ղեկավար և ուսումնասիրության իրականացնող՝
Արմենուհի Բուռնազյան

Ծրագրի օգնական՝ Աստղիկ Ավչյան

Հանրային քաղաքականության հետազոտությունների ազգային կենտրոն ՀԿ

www.policyobserver.am

www.facebook.com/PolicyObserver/

Հանրային կազմակերպությունների 2015-2018թթ. ժամանակահատվածում իրականացրած գնումների մոնիտորինգ

Համաձայն ՀՀ Գնումների մասին օրենքի (ԳՄՕ) 9-րդ հոդվածի 5-րդ կետի, պետական գնումներին մասնակցող պատվիրատուները պետք է գնումների տարեկան հաշվետվությունը կազմելու և հրապարակելու նպատակով լիազորված մարմին (Ֆինանսների նախարարություն) ներկայացնեն հաշվետվություններ, որոնք հրապարակվում են տեղեկագրում՝ մինչև տվյալ տարվան հաջորդող տարվա մայիսի 1-ը: Այնուամենայնիվ, մեր ՀԿ կողմից պարբերաբար իրականացվող ուսումնասիրությունները թույլ են տալիս բարձրաձայնել, որ օրենքով սահմանված պահանջները չեն պահպանվել և չեն պահպանվում:

2015թ-ից 2018թ. ընթացքում հրապարակված գնումների հաշվետվությունների ուսումնասիրությունը վկայում է, որ ինչպես քաղաքային համայնքների, պետական մարմինների և հիմնարկների և դրանց ենթակայության տակ գտնվող պատվիրատուների, այնպես էլ հանրային կազմակերպությունների կողմից կատարված գնումների հաշվետվողականության առումով չունենք առաջընթաց (Աղյուսակ 1)¹:

Աղյուսակ 1. Տվյալներ տրամադրած պատվիրատուների կառուցվածքը 2015-2018թթ.

	2015	2016	2017	2018 1-ին կիսամյակ
Քաղաքային համայնքներ	22	49	47	32
Պետական կառավարման մարմինների և պետական հիմնարկների ենթակայության տակ գտնվող պատվիրատուներ	435	409	374	294
Քաղաքային համայնքների ենթակայության տակ գտնվող պատվիրատուներ	498	667	623	558
Հանրային կազմակերպություններ	3	1	1	2

Այս փաստը առավել ակնառու է հանրային կազմակերպությունների պարագայում:

¹ Աղբյուրը՝ <http://gnumner.am/> հաշվետվությունների բաժին

Խնդրահարույց է հանրային կազմակերպությունների կողմից ինչպես հաշվետվողականության, այնպես էլ ԳՄՕ-ի սահմանված պահանջների պահպանումը: Հանրային կազմակերպությունները նույնիսկ «զլանում» են հաշվետվություններ ներկայացնել, ինչի արդյունքում էլ նրանց վերաբերյալ տվյալները տեղ չեն գտնում գնումների հաշվետվություններում (ինչպես կիսամյակային, այնպես էլ տարեկան):

Պետք է նշել, որ չնայած ԳՄՕ-ի 2-րդ հոդվածով օրենքը տարածվում է նաև հանրային կազմակերպությունների վրա, սակայն մեկ այլ՝ 52-րդ հոդվածով սահմանվում են հանրային կազմակերպությունների գնումների կատարման առանձնահատկությունները: Մասնավորապես, ըստ այս հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի, հանրային կազմակերպությունների կողմից ՀՀ տարածքում իրականացվող գնումների հետ կապված հարաբերությունները կարգավորվում են այդ կազմակերպությունների հաստատած գնումների կատարման կարգերով: Միևնույն ժամանակ, այս հոդվածի 2-րդ մասով սահմանվում է, որ այս գնումների կատարման կարգերը չեն կարող հակասել ԳՄՕ-ի 3-րդ հոդվածով սահմանված նպատակներին և սկզբունքներին, և Առևտրի համաշխարհային կազմակերպության պետական գնումների համաձայնագրով սահմանված շեմը գերազանցող գնումների դեպքում՝ նաև այս համաձայնագրի պահանջներին: Ի լրումն, ՀՀ հանրային ծառայությունները կարգավորող հանձնաժողովի հաստատած ցանկում ընդգրկված հանրային կազմակերպությունների դեպքում այս կարգերը չպետք է հակասեն նաև հանձնաժողովի սահմանած պահանջներին, որոնց կատարման նկատմամբ վերջինս իրականացնում է դիտարկումներ (մոնիտորինգ):

Հարկ է նշել, որ ՀՀ հանրային ծառայությունները կարգավորող հանձնաժողովի մոնիթորինգի ենթակա հանրային կազմակերպությունների ցանկերում ներառված են հանրային ծառայությունների կարգավորման ոլորտում գործունեություն իրականացնող մասնավոր բաժնեմաս ունեցող այն ընկերությունները, որոնց կողմից իրականացվող գնումների արդյունավետությունը կարող է ազդեցություն ունենալ սպառողներին առաքվող էլեկտրական էներգիայի և բնական գազի սակագների վրա, ինչպես, օրինակ, «Հայաստանի էլեկտրական ցանցեր» (ՀԷՑ), «Միջազգային էներգետիկ կորպորացիա» և «Գազպրոմ Արմենիա» ՓԲԸ-ները, «Տրանսգազ» ՍՊԸ, «Հրազդանի էներգետիկ կազմակերպություն (ՀրազԶԷԿ)» ԲԲԸ, ինչպես նաև «ՔոնթուրԳլոբալ Հիդրո Կասկադ» ՓԲԸ և մոնիթորինգը հիմնականում կենտրոնանում է հանձնաժողովի հետ համաձայնեցված ներդրումային ծրագրերի իրականացման նպատակով կատարվող գնումների վրա: Այս ցանկում չեն ներառված

50 տոկոսից ավելի պետական բաժնեմաս ունեցող հանրային կազմակերպությունները, քանի որ նրանց կողմից իրականացվող գնումների գործընթացը կարգավորվում է ՀՀ ԳՄՕ-ով²:

Վերոնշյալ 52-րդ հոդվածի 1-ին մասի 2-րդ կետով սահմանվում է, որ գնումների գործընթացների և կնքված պայմանագրերի մասին հայտարարությունները պետք է հրապարակվեն գնումների տեղեկագրում, մինչդեռ այս պահանջը ոչ միշտ է պատշաճ կերպով պահպանվում:

Մի շարք հանրային կազմակերպությունների գնումների կատարման կարգերի ուսումնասիրությունը փաստում է, որ ընկերությունները առաջնորդվում են «սեփական» սկզբունքներով/նորմերով, որոնք էականորեն տարբերվում են ԳՄՕ նորմերից³: Մասնավորապես, ԳՄՕ հոդված 23-ով հստակ սահմանվում են մեկ անձից գնումներ կատարելու պայմանները, որոնք այնքան էլ համահունչ չեն վերոնշյալ գնումների կարգերում առկա պայմանների հետ: Օրինակ, ԳՄՕ 23-րդ հոդվածի 4-րդ մասով սահմանվում է, որ գնումը կարող է իրականացվել մեկ անձից, եթե գնման գինը չի գերազանցում գնումների բազային միավորը (մեկ միլիոն դրամ), մինչդեռ որոշ հանրային կազմակերպությունների գնումների կանոնակարգերում այս շեմը բավական բարձր է, օրինակ «ՀԷՑ» ՓԲԸ-ի դեպքում այն 50 մլն դրամ է (Գծապատկեր 1)⁴:

---

² <http://www.psrc.am/images/docs/activities/360.1.pdf>

³ Հանրային կազմակերպությունների գնումների կատարման կարգերը <http://old.gnumner.am/am/category/63/1.html>

⁴ http://www.ena.am/Upload/APP_1.pdf

Գծապատկեր 1. «ՅԵՏ» ՓԲԸ-ի կանոնակարգի մեկ անձից գնման ընթացակարգի կիրառման առանձնահատկությունները

www.ena.am/Upload/APP_1.pdf		соответствующими авторами;
44.2.12.	վերահսկողական նկատմամբ վերահսկողության ծառայությունների գնումը; խորհրդատվական ծառայությունների գնումը, ի կատարումն «Տ նախագահի և «Տ կառավարության հանձնարարականների առաջարկությունների պատրաստման նպատակով Ընկերության ղեկավարի որոշմամբ փորձագիտական ծառայությունների կողմից գիտահետազոտական աշխատանքների իրականացման գնումը;	44.2.12. закупка консалтинговых услуг, услуг экспертных организаций, на проведение научно-исследовательских работ по решению руководителя Общества в целях подготовки предложений по выполнению поручений Президента РА и Правительства РА.
44.2.13.	այն դեպքում, երբ գնման ընթացակարգը հայտարարվել է շկայացած, ընդ որում, գնման նոր ընթացակարգերի անցկացումը նպատակահարմար չէ և ներկայացված մասնակցության հայտն ընդունելի է;	44.2.13. в случае если закупочная процедура была признана несостоявшейся, при этом, проведение новых закупочных процедур нецелесообразно и представленная заявка на участие в закупке приемлема;
44.2.14.	Խմբի գործառնական պատասխանատվության կենտրոն հանդիսացող Խմբի մասնագիտագլուխ ընկերություններից ապրանքների, աշխատանքների, ծառայությունների գնումը;	44.2.14. закупка товаров, работ, услуг у специализированных компаний Группы, являющихся центром функциональной ответственности в Группе;
44.2.15.	Գնման առարկա հանդիսացող ապրանքների, աշխատանքների կամ ծառայությունների արժեքը չի գերազանցում <u>50.000.000</u>	44.2.15. когда стоимость товаров, работ или услуг, являющихся предметом закупки, не превышает <u>50.000.000</u> (пятьдесят
	<u>(հիսուն միլիոն) «Տ» դրամը (առանց ԱԱՏ),</u>	<u>миллионов) драмов РА (без НДС);</u>
44.2.16.	Ընկերության Գլխավոր որոշմամբ այլ դեպքերում;	44.2.16. по решению ЦЗО Общества, в иных случаях.
44.3.	Եթե մարդկանց կանրին և առողջությանը սպառնացող և Ընկերությանը էական վնաս պատճառած (կամ կարող է պատճառել) արտակարգ հանգամանքների հետևանքով առաջացել է որոշակի արտադրանքի անհրա-	44.3. Если в вследствие чрезвычайных обстоятельств, угрожающих жизни и здоровью людей или нанесших (способных нанести) существенный материальный ущерб Обществу, возникла срочная потребность в

Նույն կերպ, «Գազպրոմ» ԲԲԸ-ն որոշ դեպքերում «սեփական» նախաձեռնությամբ է որոշում մեկ անձից գնումներ կատարելու ընթացակարգի կիրառումը (Գծապատկեր 2):

Գծապատկեր 2. «Գազպրոմ» ԲԲԸ-ի կանոնակարգի մեկ անձից գնման ընթացակարգի կիրառման առանձնահատկությունները

16.1.11. պայմանագրի գինը (պայմանագրով նախատեսված ապրանքների, աշխատանքների, ծառայությունների արժեքը) չի գերազանցում առավելագույն գումարը, որը սահմանված է «Գազպրոմ» ԲԲԸ-ի հրամանով՝ «Գազպրոմ» ԲԲԸ-ի կամ Գազպրոմ Խմբի Ընկերության կողմից կնքվող պայմանագրերի համար, առանց մրցակցային գնումների անցկացման,

16.1.12. «Գազպրոմ» ԲԲԸ Վարչության նախագահ Ալեքսեյ Բորիսի Միլլերի կողմից որոշում է ընդունվել միակ մատակարարի (կապալառուի, կատարողի) հետ ապրանքների մատակարարման, աշխատանքների կատարման, ծառայությունների մատուցման պայմանագիր կնքելու մասին: Այս դեպքում՝ մինչև պայմանագրի կնքումը, Գազպրոմ Խմբի գնումների կառավարման Կենտրոնական մարմինը առաջարկ է ներկայացնում «Գազպրոմ» ԲԲԸ-ի Վարչության նախագահին տվյալ պայմանագրով գնվող ապրանքների (աշխատանքների, ծառայությունների) գնման վերաբերյալ, որից հետո «Գազպրոմ» ԲԲԸ-ի Վարչության նախագահը վերջնականապես հաստատում է այդ պայմանագրի գինը,

16.1.13. Ընկերության, նրա դուստր և այլ ընկերությունների ու կազմակերպությունների կողմից իրականացվում է ապրանքների (աշխատանքների, ծառայությունների) գնում «Գազպրոմ» ԲԲԸ-ից,

16.1.14. կնքվում է ծառայությունների մատուցման պայմանագիր կապված արտագնա միջոցառումների ապահովման հետ, որոնք անցկացվում են «Գազպրոմ» ԲԲԸ-ի տնօրենների խորհրդի նախագահի, «Գազպրոմ» ԲԲԸ-ի Վարչության նախագահի, նրա տեղակալների, տնօրենների խորհրդի անդամների, Վարչության անդամների մասնակցությամբ (հյուրանոցային, տրանսպորտային սպասարկում, համակարգչային սարքավորումների շահագործում, սննդի ապահովում):

ԳՍՕ մի շարք հոդվածներում և մասնավորապես 3-րդ և 7-րդ հոդվածներում նշվում է գնումների գործընթացին մասնակցության հավասար իրավունքների մասին,

մինչդեռ վերոնշյալ օրինակի 16. 1. 13 հոդվածը (Գծապատկեր 2) փաստում է, որ փոխկապակցված ընկերությանը կարող է նախապատվություն տրվել, ինչը հակասում է ԳՄՕ 7-րդ հոդվածի 5-րդ մասին, որով արգելվում է պատվիրատուի մասնակցությամբ իրավաբանական անձանց գնման գործընթացում որևէ արտոնություն կամ այլ նպաստավոր պայմաններ սահմանելը և կիրառելը:

Նույն կերպ, «ՀԷՑ» ՓԲԸ-ի կանոնակարգի կետ 16.9-ով սահմանվում է, որ հայտերի ներկայացման հրավերը պետք է պարունակի «Նախընտրություն ապրանքներ արտադրող, աշխատանքներ իրականացնող, ծառայություններ մատուցող հայտատուներին», եթե նման նախընտրությունը սահմանվում է Գնորդի կողմից, առանց մասնավորեցնելու, թե ինչ նախընտրության մասին է խոսքը և ինչպիսին են դրանց կիրառման պայմանները (Գծապատկեր 3):

Գծապատկեր 3.

<ul style="list-style-type: none"> - գնման մասնակիցների գնման մասնակցության հայտերի դիտարկման և գնման ընթացակարգի արդյունքների ամփոփման վայրը և ամսաթիվը, այդ թվում անցկացված գնման ընթացակարգի արդյունքներով կնքվող պայմանագրի ստորագրման ժամկետները, - ապրանքների արտադրությունը, աշխատանքների կատարումը, ծառայությունների մատուցումը իրականացնող գնման մասնակիցներին տրամադրվող առավելությունները, եթե այդպիսի առավելությունները սահմանված են Պատվիրատուի կողմից: 	<ul style="list-style-type: none"> - место и дата рассмотрения заявок на участие в закупке Участников закупки и подведения итогов закупочной процедуры, в т.ч. сроки подписания договора, заключаемого по результатам проведенной закупочной процедуры, - преимущества, предоставляемые Участникам закупки, осуществляющим производство товаров, выполнение работ, оказание услуг, если такие преимущества установлены Заказчиком.
<p>16.10. Գնման փաստաթղթերը պետք է պարունակեն հետևյալ տեղեկատվությունը.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Պատվիրատուի կողմից ապրանքի, աշխատանքի, ծառայության որակին, տեխնիկական բնութագրերին, նրանց անվտանգությանը ներկայացվող պահանջներ, ապրանքների ֆունկցիոնալ բնութագրերին (սպառողական հատկություններին) ներկայացվող պահանջներ, ապրանքի չափսերին, փաթեթավորմանը, առաքմանը, աշխատանքների արդյունքներին ներկայացվող պահանջներ 	<p>16.10. Закупочная документация должна содержать следующие сведения:</p> <ul style="list-style-type: none"> - установленные Заказчиком требования к качеству, техническим характеристикам товара, работы, услуги, к их безопасности, требования к функциональным характеристикам (потребительским свойствам) товара, требования к размерам, упаковке, отгрузке товара, к результатам работы и иные показатели и требования, связанные с определением соответствия пос-

Համաձայն իրականացված գնումների տարեկան հաշվետվության տվյալների, 2015թ. ընթացքում կատարած գնումների վերաբերյալ հանրային կազմակերպություններից տեղեկատվություն են ներկայացրել երեք ընկերություն՝ «Հայաստանի էլեկտրական ցանցեր» ՓԲԸ-ն (ՀԷՑ), «Տրանսգազ» ՍՊԸ-ն և «ՀրազՁԷԿ» ԲԲԸ-ն⁵:

⁵ <http://old.gnumner.am/am/category/441/1.html>

Ըստ տրամադրված տեղեկատվության, վերը նշված ընկերությունների կողմից 2015թ. կազմակերպվել են մոտ 19.9 մլրդ դրամ նախահաշվային արժեքով ընթացակարգեր, որոնցից՝ 17.3 մլրդ դրամի՝ «ՀԷՑ» ՓԲԸ-ն, 1.5 մլրդ դրամի՝ «Տրանսգազ» ՍՊԸ-ն և 1. 1 մլրդ դրամի՝ «ՀրազՋԷԿ» ԲԲԸ-ն:

Այս ժամանակահատվածում վերոնշյալ երեք ընկերությունների կազմակերպած գնումները վերաբերել են մեծամասամբ ապրանքների մատակարարմանը, որը կազմել է 11.4 մլրդ դրամ, իսկ աշխատանքների և ծառայությունների ձեռքբերմանը վերաբերող գնումների նախահաշվային արժեքները կազմել են համապատասխանաբար՝ 5.2 մլրդ դրամ և 3.3 մլրդ դրամ (Աղյուսակ 2):

Աղյուսակ 2. Հանրային կազմակերպությունների կողմից կազմակերպված գնումների կառուցվածքը (նախահաշվային արժեքով) 2015-2018թթ.

	2015	2016	2017	2018 1-ին կիսամ.
Ապրանքներ, մլրդ դրամ	11. 4	12. 6	12.7	5. 9
Աշխատանքներ, մլրդ դրամ	5. 2	5. 4	3.8	6
Ծառայություններ, մլրդ դրամ	3. 3	16. 3	6.3	10. 7
Ընդամենը	19. 9	34. 3	22. 8	22. 6

2015թ. այս կազմակերպությունները կնքել են մոտ 13.8 մլրդ դրամի պայմանագրեր, որից 6.9 մլրդ դրամը՝ ապրանքների մատակարարման, 3.9 մլրդ դրամը՝ աշխատանքների կատարման, և 3 մլրդ դրամը՝ ծառայությունների ձեռքբերման համար (Աղյուսակ 3):

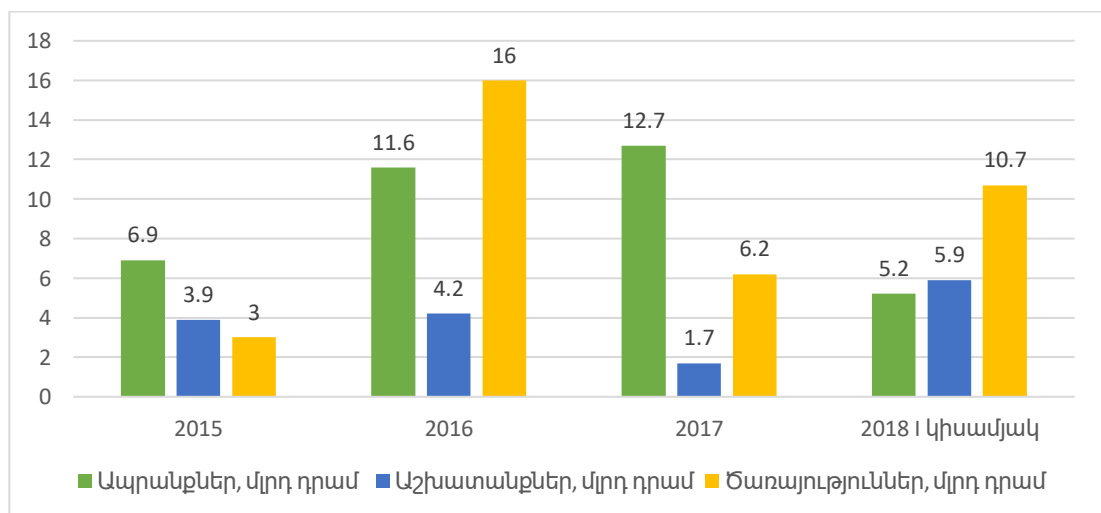

Աղյուսակ 3. Հանրային կազմակերպությունների կողմից կնքված պայմանագրերի կառուցվածքը 2015-2018թթ.

	2015	2016	2017	2018 1-ին կիսամ.
Ապրանքներ, մլրդ դրամ	6.9	11.6	12.7	5.2
Աշխատանքներ, մլրդ դրամ	3.9	4.2	1.7	5.9
Ծառայություններ, մլրդ դրամ	3	16	6.2	10.7
Ընդամենը	13.8	31.8	20.6	21.8

Ըստ ներկայացված տեղեկատվության՝ երևում է, որ հանրային կազմակերպությունների գնումներում մեծ բաժին են կազմել ապրանքները (Գծապատկեր 4):

Գծապատկեր 4. Հանրային կազմակերպությունների կողմից կնքված պայմանագրերի կառուցվածքը 2015-2018թթ.

Այսպիսով՝ 2015թ-ին «ՀԷՑ» ՓԲԸ-ի կնքված շուրջ 12 մլրդ դրամի պայմանագրերից իրականացվել է 5.6 մլրդ դրամի ապրանքների ձեռքբերում:

«Տրանսգազ» ՍՊԸ-ի դեպքում մոտ 1.5 մլրդ դրամի կնքված պայմանագրերից 1.1 մլրդ դրամը բաժին է ընկնում ապրանքների ձեռքբերմանը:

«ՀրազՁԷԿ» ԲԲԸ-ի ներկայացրած տեղեկատվությունից ելնելով՝ վերջինս 0. 3 մլրդ դրամի կնքված պայմանագրերից 0. 2 մլրդ դրամ են կազմել ապրանքների ձեռքբերումը:

Վերոնշյալ ընկերությունները 2015թ. կատարված գնումների շրջանակներում ապահովել են շուրջ 1.274,4 մլն դրամի խնայողություն, որը կազմում է ամփոփված և կայացած գնումների նախահաշվային արժեքի 8,5 տոկոսը:

2016թ. հանրային կազմակերպություններից կատարած գնումների վերաբերյալ տեղեկատվություն է ներկայացրել միայն «ՀԷՑ» ՓԲԸ-ն:

Ըստ տրամադրված տեղեկատվության՝ «ՀԷՑ» ՓԲԸ-ն 2016թ. կազմակերպել է ընդհանուր առմամբ մոտ 34. 3 մլրդ դրամ նախահաշվային արժեքով ընթացակարգեր: Կազմակերպված գնումները վերաբերել են մեծամասամբ ծառայությունների ձեռքբերմանը, որոնց նախահաշվային արժեքը կազմել է 16. 3 մլրդ դրամ: Ապրանքների ձեռքբերմանը վերաբերող գնումների նախահաշվային արժեքը կազմել է 12.6 մլրդ դրամ, աշխատանքների մատուցմանը՝ 5. 4 մլրդ դրամ (Աղյուսակ 2)⁶:

2016թ. «ՀԷՑ» ՓԲԸ-ն կնքել է 31.8 մլրդ դրամի պայմանագրեր, որից 16 մլրդ դրամը կամ շուրջ 50. 2%՝ ծառայությունների ձեռքբերման, 11.6 մլրդ դրամը կամ 36. 5%՝ ապրանքների մատակարարման և 4.2 մլրդ դրամը կամ 13. 3%՝ աշխատանքների կատարման համար (Աղյուսակ 3 և Գծապատկեր 1):

Նշված ժամանակահատվածում կատարված գնումների շրջանակներում այս ընկերությունը ապահովել է 1.3 մլրդ դրամի խնայողություն, որը կազմում է ամփոփված և կայացած գնումների նախահաշվային արժեքի շուրջ 3,8 տոկոսը:

Ինչպես 2016թ., այնպես էլ 2017թ. հանրային կազմակերպություններից միայն «ՀԷՑ» ՓԲԸ-ն է տեղեկատվություն ներկայացրել կատարած գնումների վերաբերյալ: Ըստ այդմ, «ՀԷՑ» ՓԲԸ-ն 2017թ. կազմակերպել է մոտ 22.8 մլրդ դրամ նախահաշվային արժեքով ընթացակարգեր⁷:

Կազմակերպված գնումները վերաբերել են մեծամասամբ ապրանքների ձեռքբերմանը, որոնց նախահաշվային արժեքը կազմել է մոտ 12.8 մլրդ դրամ: Ծառայությունների մատուցմանը վերաբերող գնումների նախահաշվային արժեքը կազմել է 6.3 մլրդ դրամ, աշխատանքների ձեռքբերմանը՝ 3.8 մլրդ դրամ (Աղյուսակ 2):

Տվյալներից երևում է, որ «ՀԷՑ» ՓԲԸ-ն 2017թ. կնքել է շուրջ 20. 6 մլրդ դրամի պայմանագրեր, որից 12.7 մլրդ դրամը կամ շուրջ 61. 7 %՝ ապրանքների ձեռքբերման,

⁶ <http://old.gnumner.am/am/category/533/1.html>

⁷ http://gnumner.am/hy/page/2017_tvakani_hashvetvutyunner/

6.2 մլրդ դրամը կամ 29. 9%՝ ծառայությունների մատուցման և 1.7 մլրդ դրամը կամ 8.4%՝ աշխատանքների կատարման համար (Աղյուսակ 3 և Գծապատկեր 1):

Նշված ժամանակահատվածում այս ընկերության կատարված գնումների շրջանակներում ՓԲԸ-ն ապահովել է մոտ 0. 1 մլրդ դրամի խնայողություն, որը կազմում է ամփոփված և կայացած գնումների նախահաշվային արժեքի շուրջ 0,6 տոկոսը:

2018թ. 1-ին կիսամյակի ընթացքում կատարած գնումների վերաբերյալ տեղեկատվություն են ներկայացրել երկու ընկերություն՝ «ՅԷՑ» ՓԲԸ-ն և «Քոնթուր Գլոբալ Յիդրոկասկադ» ՓԲԸ-ն⁸:

Նշված կազմակերպությունները վերոնշյալ ժամանակահատվածում կազմակերպել են ընդհանուր առմամբ շուրջ 22.6 մլրդ դրամ նախահաշվային արժեքով ընթացակարգեր: Կազմակերպված գնումների մեծ մասը վերաբերել է ծառայությունների ձեռքբերմանը, որոնց նախահաշվային արժեքը կազմել է մոտ 10. 7 մլրդ դրամ: Աշխատանքների կատարմանը վերաբերող գնումների նախահաշվային արժեքը կազմել է շուրջ 6 մլրդ դրամ, իսկ ապրանքների համար նախատեսվել է 5.9 մլրդ դրամ (Աղյուսակ 3 և Գծապատկեր 1):

Վերոնշյալ ժամանակահատվածում հայտարարված ընթացակարգերից ամփոփվել և կայացել են մոտ 22.4 մլն դրամ նախահաշվային արժեք ունեցող ընթացակարգերը, որոնց արդյունքում կնքվել է 21.8 մլրդ դրամի պայմանագիր. 5.2 մլրդ դրամը ապրանքների, 5.9 մլրդ դրամի՝ աշխատանքների և 10.7 մլրդ դրամի ծառայությունների ձեռքբերման նպատակով:

2018թ. 1-ին կիսամյակի ընթացքում կատարված գնումների շրջանակներում ապահովվել է մոտ 0. 6 մլրդ դրամի խնայողություն, որը կազմում է ամփոփված և կայացած գնումների նախահաշվային արժեքի շուրջ 2,6 տոկոսը:

Ինչպես երևում է վերոնշյալ տվյալներից, դիտարկվող ժամանակաշրջանում հանրային կազմակերպություններից «ՅԷՑ» ՓԲԸ-ն միակն է, որ շարունակաբար տեղեկություններ է ներկայացրել իրականացված գնումների վերաբերյալ: Ըստ այդմ, այս ընկերության գնումները առավել մանրամասն ուսումնասիրության են ենթարկվել մեր ՅԿ կողմից:

Մասնավորապես, մեր կողմից ուսումնասիրվել են ընկերության կայքում ներկայացված գնումներին վերաբերվող տվյալներն և պայմանագրերը: Ի լրումն, մեր ուսումնասիրության ընթացքում վեր են հանվել «ՅԷՑ» ՓԲԸ-ի կողմից իրականացված

⁸ http://gnumner.am/hy/page/2018_tvakani_hashvetvutyunner/

գնումները փոխկապակցված ընկերություններից, մասնավորապես Տաշիր խմբի ընկերություններից:

Այսպիսով, 2015թ. , ի տարբերություն պետական գնումների հաշվետվությունում ներկայացված շուրջ 12 մլրդ դրամի կնքված պայմանագրերի, ընկերության պաշտոնական կայքում առկա են միայն դրանցից մոտ 7.8 մլրդ դրամի մասին տեղեկություններ: Համաձայն այս տվյալների կայացած 266 գնման ընթացակարգերին մասնակցել են 418 ընկերություններ՝ ապահովելով միջին մասնակցության 1.6 ցուցանիշ (Աղյուսակ 4):

Աղյուսակ 4. «ՀԷՑ» ՓԲԸ-ի կողմից կայացած գնումների և կնքված պայմանագրերի բնութագիրը 2015-2018թթ. (հիմնված ընկերության պաշտոնական կայքի տվյալների վրա)

	2015	2016	2017	2018
Կայացած գնման ընթացակարգերի քանակը	266	215	88	65
Մասնակիցների թիվը	418	350	121	141
Միջին մասնակցությունը	1.6	1.6	1.4	2.2
Կնքված պայմանագրերի գումարը, մլրդ դրամ	7.8	18.1	10.3	23.7
որից՝ փոխկապակցված ընկերությունների հետ, մլրդ դրամ (% ընդհանուրի մեջ)	0.4 (6%)	5.2 (29%)	4.9 (48%)	3.2 (14%)

Մեր ուսումնասիրությունների արդյունքում կնքված պայմանագրերի տվյալներում 43-ի մեջ հայտնաբերվել են հայտում ներկայացված գնային առաջարկի շեղումներ պայմանագրի արժեքից, իսկ 22-ի մեջ՝ օրինակելի ձևից շեղումներ:

Հարկ է նշել, որ ներկայացված ընդհանուր պայմանագրերից 8-ը կնքվել են փոխկապակցված ընկերության հետ, այն է՝ «Կալուզագալավսնաբ» ԲԲԸ-ի հետ, որը ընդգրկված է Տաշիր խմբի ընկերությունների մեջ: Այս 8 պայմանագրերի ընդհանուր գումարը կազմել է շուրջ 0.4 մլրդ դրամ կամ ընդհանուր կնքված պայմանագրերի գումարի 6%ը: Նշված գնումները իրականացվել են գնման բաց մրցույթի և

առաջարկների բաց հարցման (գնանշման հարցման) ընթացակարգերով (Աղյուսակ 5):

Աղյուսակ 5. Կիրառված գնման ընթացակարգերի մասնաբաժինը փոխկապակցված գնումներում, %

Գնման ընթացակարգեր	2015	2016	2017	2018
Միակ աղբյուր (մեկ անձ)	0	5	4.9	2.1
Ոչ կանոնակարգված գնում	0	3.3	5.2	3.3
Միակ աղբյուր և ոչ կանոնակարգված գնումներ	0	8.3	10.1	5.4
Բաց մրցույթ և առաջարկների բաց հարցում (գնանշման հարցում)	100	91.7	89.9	94.6
Ընդամենը	100	100	100	100

2016թ. պետական գնումների հաշվետվությունում ներկայացված շուրջ 38. 1 մլրդ դրամի կնքված պայմանագրերից ընկերության կայքում առկա են միայն մոտ 18. 1 մլրդ դրամի մասին տեղեկություններ: Ըստ այս տվյալների, կայացած 215 գնման ընթացակարգերին մասնակցել են 350 ընկերություններ՝ ապահովելով միջին մասնակցության 1. 6 ցուցանիշ (Աղյուսակ 4):

Մեր ուսումնասիրությունների արդյունքում պարզվել է, որ ընդհանուր կնքված պայմանագրերի տվյալներից 22-ում հայտում ներկայացված գնային առաջարկը տարբերվել է պայմանագրի արժեքից, իսկ 51-ում եղել են օրինակելի ձևից շեղումներ:

Ի տարբերություն նախորդ տարվա ցուցանիշի (0. 4 մլրդ դրամ կամ 6%), 2016թ. փոխկապակցված նույն «Կալուզագլավսնաբ» ԲԲԸ-ի հետ կնքվել է 40 պայմանագիր, ընդհանուր շուրջ 5. 2 մլրդ դրամի, որը կազմում է ընդհանուր կնքված պայմանագրերի գումարի 29%ը: Այս ժամանակաշրջանի փոխկապակցված գնումների դեպքում բացի բաց մրցույթի և առաջարկների բաց հարցման

ընթացակարգերից կիրառվել են նաև գնման միակ աղբյուրի (մեկ անձ)՝ (5%) և ոչ կանոնակարգված գնման (3.3%) ընթացակարգերը (Աղյուսակ 5):

2017թ. պետական գնումների հաշվետվության շուրջ 20. 6 մլրդ դրամի կնքված պայմանագրերից ընկերության կայքում ներկայացված են միայն կեսի՝ մոտ 10. 3 մլրդ դրամի մասին տեղեկություններ: Համաձայն այս տվյալների կայացած 88 գնման ընթացակարգերին մասնակցել են 121 ընկերություններ՝ ապահովելով միջին մասնակցության 1. 4 ցուցանիշ (Աղյուսակ 4):

Մեր ուսումնասիրությունների արդյունքում հայտնաբերվել են օրինակելի ձևից շեղումներով 51 պայմանագրերի տվյալներ:

Նախորդ տարիների համեմատ, 2017թ. ներկայացված ընդհանուր պայմանագրային գումարի գրեթե կեսը՝ շուրջ 4. 9 մլրդ դրամը կամ 48%ը, կնքվել են փոխկապակցված ընկերությունների հետ, որոնցից 21ը՝ «Կալուզագազլավսնաբ» ԲԸ-ի հետ (2. 5 մլրդ դրամ), իսկ 7ը՝ Տաշիր խմբի մեջ մտնող «Գլավսնաբ» ՓԲԸ-ի հետ (2. 4 մլրդ դրամ): Այս փոխկապակցված գնումներում բավական շատ են կիրառվել գնման միակ աղբյուրի (4. 9%) և ոչ կանոնակարգված գնման (5. 2%) ընթացակարգերը (Աղյուսակ 5):

2018թ. տարեկան կտրվածքով ընկերության կայքում ներկայացված են շուրջ 23. 7 մլրդ դրամի կնքված պայմանագրերի մասին տվյալներ: Ըստ այդմ, 65 կայացած գնման ընթացակարգերին մասնակցել են 141 ընկերություններ՝ ապահովելով բավական բարձր 2. 2 միջին մասնակցության ցուցանիշ (Աղյուսակ 4):

Մեր ուսումնասիրությունների արդյունքում կնքված պայմանագրերի տվյալներից միայն 3-ի մեջ են հայտնաբերվել օրինակելի ձևից շեղումներ:

2018թ. փոխկապակցված ընկերությունների հետ կնքվել են 3. 2 մլրդ դրամի 22 պայմանագրեր, որոնցից 11-ը՝ «Կալուզագազլավսնաբ» ԲԸ-ի (2. 3 մլրդ դրամ), 5-ը՝ «Դակիա» ՓԲԸ-ի (0.5 մլրդ դրամ), 4-ը՝ «Գլավսնաբ» ՓԲԸ-ի (0.4 մլրդ դրամ) և 2-ը՝ «Տաշիր-Կար» ՓԲԸ-ի հետ (0.04 մլրդ դրամ): Նախորդ տարվա համեմատ այսպիսի գնումներում ավելի քիչ են կիրառվել գնման միակ աղբյուրի (2. 1%) և ոչ կանոնակարգված գնման (3. 3%) ընթացակարգերը (Աղյուսակ 5):

Հարկ է նշել, որ 2018թ. պայմանագրերի ուսումնասիրության արդյունքում վեր են հանվել այնպիսի դեպքեր, որոնցում «ՀԷՑ» ՓԲԸ-ի հետ փոխկապակցված մի քանի ընկերություններ միաժամանակ մասնակցել են միևնույն ընթացակարգին, ինչը հակասում է ԳՄՕ 7-րդ հոդվածի 4-րդ մասին:

Եզրակացություն

Այսպիսով, մեր ուսումնասիրության արդյունքները վկայում են, որ օրենքով սահմանված պահանջները պատշաճ կերպով չեն պահպանվում հանրային կազմակերպությունների կողմից:

Հաշվետվողականության ոչ բավարար մակարդակի առկայությունը ինքնին հակասում է ԳՄՕ մեջ սահմանված թափանցիկության և հրապարակայնության սկզբունքներին: Բացի այդ, կարծում ենք, որ հանրային կազմակերպությունների հաստատած գնումների կատարման կարգերը պետք է ավելի համահունչ լինեն ՀՀ գնումների օրենսդրության հետ և չհակասեն դրա կարևոր դրույթներին: Այս առումով հատկապես մտահոգիչ է փոխկապակցված ընկերությունների համար գնումների գործընթացում արտոնություններ և այլ նպաստավոր պայմաններ սահմանելու և կիրառելու ռիսկը:

Հաշվի առնելով այն փաստը, որ ԳՄՕ-ում հստակ չեն սահմանվում օրենքի խախտման պատժամիջոցները, օրենքի պահանջների պահպանման առումով առավել կարևորվում է պետգնումների նկատմամբ հսկողական և վերահսկողական գործառույթներ իրականացնող մարմինների, մասնավորապես՝ Ֆինանսների նախարարության, Պետական վերահսկողական ծառայության, Հաշվեքննիչ պալատի, աուդիտի գործառույթ իրականացնողների և հանրային կազմակերպությունների դեպքում՝ Հանրային ծառայությունները կարգավորող հանձնաժողովի, արդյունավետ և հետևողական գործունեությունը: